

PROFILUL ETIC ȘI SPIRITUAL AL PERSONALITĂȚII LUI VASILE GOLDIȘ – TEMEI AL OPEREI SALE TEORETICE ȘI PRACTICE

Marțian IOVAN¹

iovanm@uvvg.ro

ABSTRACT. THE AUTHOR of this study, based on a profound analysis of Vasile Goldiș's socio-political and philosophic works and practical activities as a political leader, deputy and minister, outlines the moral and spiritual profile of the personality of the great Romanian scholar and patriot, one of the Masterminds of the Great Union of December 1, 1918. Shaped in a sacerdotal environment, receiving a Christian education, Vasile Goldiș's personality was focused on faith and the Christic love of people, nations and humanity at large. All attitudes, decisions and actions undertaken by the Transylvanian politician, teacher and man of culture were inspired from the principles of Christian morals. In this context, Goldiș brought his contribution to the development of political and administrative ethics, the ethics of international relations, didactical ethics and clerical hierarchy, to the creation of the new moral order in Europe, so that, through the moral and spiritual profile of his personality, he pertains to the apostolic or heroic typology.

KEYWORDS: Christian morals, solidarity, social peace, political ethics, Goldiș.

Introducere

Călăuzită de un spirit izvorât din interiorizarea valorilor culturii și civilizației universale – mai presus de toate a celor creștine, dominată și motivată de un patriotism luminat, temeinic racordat unei filosofii a

---

¹ Prof. univ. dr., Director al Centrului de Cercetări Sociale al Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad; membru al Grupului de Cercetări Multidisciplinare de Istoria Științei al DIS/CRIFST al Academiei Române.

istoriei – umaniste prin excelență, proeminenta personalitate a lui Vasile Goldiș a fost o prezență activă și constructivă în toate evenimentele politice care au vizat destinul poporului român, al Europei și al umanității din perioada 1895–1934. Ca militant pentru drepturile omului și ale națiunilor de pe bătrânul continent, pentru așezarea relațiilor dintre oameni, națiuni, popoare și diferite formațiuni sociale din Imperiul austro-ungar, din Europa și din lume, pe bazele naturale ale drepturilor omului și ale democrației creștine, ca om politic ghidat de o etică și o filosofie umanist-creștină clarvăzătoare, sub a căror cupolă spirituală s-a manifestat ca principal proiectant și inițiator al arhitecturii statului român unitar – așa cum rezultă din hotărârea istorică adoptată în cetatea lui Mihai la 1 Decembrie 1918, Vasile Goldiș, atât ca mare gânditor și ca om politic, a reprezentat „spiritul rector” al epocalelor evenimente parcurse de România în primele decenii ale secolului al XX-lea, a fost, totodată, un îndrumător al vieții publice din epocă și o personalitate – simbol al conștiinței naționale, ca parte a conștiinței de sine a omenirii.

Evident, o astfel de evaluare și poziționare a personalității lui Vasile Goldiș, ca gânditor de geniu, ca cercetător în spațiul științelor socioumane, ca om de acțiune politică și ca om de cultură universală, ce ar putea fi plasat nu numai în Panteonul gândirii și spiritualității românești, ci și al celei universale, trebuie demonstrată cu argumente suficiente. În cea mai mare parte, un astfel de demers analitic și evaluativ – justificativ a fost deja făcut în ampla literatură dedicată studiului activității și operei marelui patriot și cărturar român.² Dacă unele valențe și componente ale personalității lui

² A se vedea: Aurel Ardelean, *Activitatea culturală a lui Vasile Goldiș după Marea Unire*, în vol. *Vasile Goldiș. Politică și cultură*, Arad, 1993, sub coordonarea prof.univ dr. Vasile Popeangă; Petru Chiș, *Vasile Goldiș. Activitatea școlară în contextul imperativelor naționale*, „Vasile Goldiș” University Press, Arad, 2000; Ion Clopoțel, *Amintiri și portrete*, Editura Flacăra, Timișoara, 1973; Silviu Dragomir, *Vasile Goldiș – luptătorul și realizatorul politic*, Sibiu, 1936; Elena Gheran – Mewes, *Vasile Goldiș*, în vol. *Istoria filosofiei românești*, vol. II, 1900–1944, partea I, Editura Academiei, București, 1980; Octavian Goga, *La moartea lui Vasile Goldiș*, în *Viața ilustrată*, I, 1934, nr. 1; Vasile Goldiș, *Correspondență 1888–1934*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1992; Vasile Goldiș, *Discursuri rostite în preajma Unirii și la Asociațiunea Culturală Astra*, Editura Helicon, Timișoara, 1994; *Vasile Goldiș. Scrieri social-politice și literare*, ediție îngrijită, studiu introductiv, tabel cronologic și bibliografie de Mircea Popa și Gheorghe Șora, cuvânt introductiv de acad. Ștefan Pascu, Editura Facla, Timișoara, 1976; Hajós József, *Vasile Goldiș (1862–1934)*, în Vasile Goldiș, *Despre problema naționalităților*, E.P., București, 1976, Cuvânt înainte de acad. Andrei Oțetea; Nicolae Iorga, *Vasile Goldiș*, în *Neamul românesc*, XXIX, 1934, nr. 32; Ioan Lupaș, *Vasile Goldiș – vestitorul libertății și unității naționale*, în *Gând românesc*, II, 1934, nr. 1–2;

Vasile Goldiș au fost analizate și evaluate cu o mare precizie, transparență și obiectivitate (de pildă: militantul și realizatorul politic, conducătorul și ideologul Partidului Național Român, omul de cultură de dimensiuni universale, activitatea de „ctitor al patriei”, contribuția la consolidarea și dezvoltarea României întregite, președintele „Astreii”, omul de presă etc.), atunci rezultatele analizelor și reflecțiilor în ceea ce privește fundamentele filosofice – spirituale ale personalității și activității lui Vasile Goldiș au rămas mai puțin elaborate, dacă nu, în unele cazuri, chiar trunchiate, mergându-se până la acele încercări menite să descopere aderențe, simpatii, preluări de paradigme și idei din zona concepției materialist – istorice sau a socialismului științific.

Crezul și idealul moral de sorginte creștină

Cu siguranță, întrucât Vasile Goldiș nu a fost un om al catedrei universitare, nici autor de tratate sistematice în domeniul filosofiei științei, ontologiei, gnoseologiei sau filosofiei valorilor, este mult mai dificil și mai complex efortul intelectual de a surprinde și de a prezenta în mod coerent partea intangibilă, „nevăzută” a personalității și activității sale: fundamentele spirituale ale vieții și deciziilor sale, idealul etic, concepția filosofică despre lume, filosofia istoriei și pilonul axiologic al atitudinilor și al viețuirii sale cotidiene. Astfel de valențe, de dimensiuni sunt omniprezente în opera teoretică, în discursuri, articole, studii monografice, în contactele interumane, în diplomația demonstrată, ca și în întreaga activitate de cadru didactic, de secretar consistorial, de animator cultural înflăcărat, de secretar al „Societății pentru crearea unui fond de teatru român”, de

---

Liviu Maior, *Mișcarea națională românească din Transilvania, 1900–1914*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986; Ștefan Pascu, *Făurirea statului național unitar român*, vol. I, Editura Academiei, București, 1983; T. F. Păcățian, *Cartea de aur*, vol. VIII, Sibiu, 1915; Vasile Popeangă, *Cultură și activism politic în viziunea lui Vasile Goldiș*, în vol. *Vasile Goldiș. Prin noi înșine*, Editura Multimedia, Arad, 2000; Vasile Popeangă, *Omul politic Vasile Goldiș în anii postbelici*, în *Vasile Goldiș. Politică și cultură*, Arad, 1993; Gheorghe Preda, *Vasile Goldiș*, în *Transilvania*, 75, 1944, nr. 2; Alexandru Roz, *Corifei ai Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918*; Alexandru Roz, *Arădeni – corifei ai Marii Uniri*, Editura Mirton, Timișoara, 1995; Gheorghe Șora, *Vasile Goldiș într-o autobiografie inedită*, în *Ziridava*, XIII, 1981; Gheorghe Șora, *Vasile Goldiș militant pentru desăvârșirea idealului național*, Editura Facla, Timișoara, 1980; Gheorghe Șora, *Vasile Goldiș – membru de onoare al Academiei Române*, în *Tribuna*, XXIII, 1979, nr. 26; Gheorghe Șora, *Vasile Goldiș – o viață de om așa cum a fost*, Editura Helicon, Timișoara, 1993; Ioan Suciu, *Arădanii și Partidul Național Român. Adevăruri istorice. Reamintiri de interes național – istoric*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Arad, 1926; *Ziarul Românul și Marea Unire*, vol. realizat de Iulian Negrilă, E.P., București, 1988.

președinte al Societății „Astra”, de jurnalist, de deputat sau de ministru, de lider al Partidului Național al Românilor din Transilvania etc. Și nu numai că sunt omniprezente, ci au avut un rol principal, de coordonare a acțiunilor practice ale patriotului și cărturarului înzestrat cu vocație pentru creație și acțiune în concordanță cu reperele valorice europene și universale.

Îndărățul manifestărilor publice, la temelia deciziilor sale privind propria desăvârșire a personalității, privind adoptarea de soluții optime la problemele concrete vizând politicile în domeniul învățământului, culturii, cultelor, economiei, naționalităților, al afirmării principiilor dreptului internațional, al respectării drepturilor omului etc. sau la cele care vizează perfecționarea administrației și a stilului de a face politică, cu care s-a confruntat, se află crezul și fizionomia creștină a personalității lui Vasile Goldiș, o concepție umanistă despre sensul vieții omului și al popoarelor, o filosofie racordată culturii și valorilor europene, formată încă în perioada de tinerețe pe filiația de idei a școlii germane de gândire – în principal. Ori, nota predominantă a personalității complexe a lui Vasile Goldiș a fost aceea de a se fi axat pe crezul spiritual și etic creștin-ortodox, pe o filosofie umanistă, care au fost liantul acțiunilor istorice inițiate și desfășurate pe parcursul întregii sale vieți, care a servit drept paradigmă axiologică și metodologică pentru modul concret în care a rezolvat marile probleme asumate, constituind îndrumarul stilului său de muncă și de viață. De asemenea, cercetările, studiile, scrierile lui Vasile Goldiș în domeniile psihoistoriei, sociologiei, teoriei politice, psihologiei sociale, antropologiei, teoriei dreptului, esteticii, culturologiei au fost marcate și orientate de concepția sa filosofică, de crezul axiologic.

Adoptând o atare ipoteză de lucru, vom insista înainte de toate asupra orientării spirituale și filosofice a personalității, a modului în care V. Goldiș a înțeles sensul vieții omului și a proiectat idealul etic.

Orientarea filosofică a personalității și concepția despre sensul vieții

Conținutul și stilul de viață ale omului, în devenirea sa pe întregul traseu dintre leagăn și mormânt, sunt determinate într-o mare măsură, era convins Vasile Goldiș, de relația omului „cu absolutul, cu eternitatea, cu universul, cu problema cauzelor inițiale și a scopului final” – raport ce echilibrează sufletul omului prin credința într-un cărmuitor atotputernic și într-un judecător suprem al lumii și al oamenilor. În acest sens, la vârsta maturității depline, Vasile Goldiș își mărturisea crezul, corespunzător

căruia și-a organizat gândirea, viața și lupta, în felul următor: „Sunt din neam de preoți, după mamă, după tată. De mic copil am fost deprins cu mirosul de tămâie, iconostasul a picurat în sufletul meu primele impresii de artă, vâlvătaiele lumânărilor de galbenă ceară au fost cel dintâi joc al ochilor mei de mic copil. Tatăl meu nu călca pragul bisericii fără mine și la toate praznicele eu purtam crucea în fruntea copilașilor îmbrăcați în cămășutele albe împodobite una cu o cruce galbenă, alta cu o cruce albastră și alta cu o cruce roșie. Mi se părea că biserica noastră este casa noastră cea de-a doua și ea a rămas până în ziua de astăzi partea cea mai bună a sufletului meu.”³ Astfel a luat ființă personalitatea și sufletul lui Vasile Goldiș: într-o familie de preoți, în biserică și în școală, rămânând fidel pe întregul parcurs al vieții principiilor creștine și desfășurându-și întreaga viață în umbra atmosferei morale și spirituale creștine în care s-a format. De altfel, către sfârșitul vieții sale, cu ocazia sărbătorii a 70 de ani de la naștere, Vasile Goldiș a răspuns Preasfințitului episcop al Aradului, în cadrul sesiunii Sinodului eparhial, că în viața lui întregă a năzuit să trăiască în armonie cu poruncile Mântuitorului chiar dacă, îmbulzit de realitățile vieții, a rămas distanțat de desăvârșire.

Instituția Bisericii reprezintă una dintre cele mai însemnate din istoria popoarelor europene; Biserica pătrunde direct în sufletele oamenilor, fiind ziditoare de caractere; Biserica a fost scutul apărător al neamului românesc, a cărui scăpare a constituit-o, adesea, altarul și a cărui mângâiere a fost și va rămâne credința în Dumnezeu.⁴ Dorind să-și știe propriul popor sub aripile moralizatoare ale Bisericii, Vasile Goldiș a vizat necesitatea păstrării și întăririi caracterului național-creștin al statului român: „Credința în Dumnezeu și morala creștină vor fi cei doi stâlpi pe care se va zidi România Mare”⁵.

Rolul concepției și al valorilor creștine în formarea și dezvoltarea societății omenești este evidențiat de Goldiș prin sublinierea corelațiilor cu puterea de viață a organismelor sociale pe care le coagulează, le încheagă o atare concepție. Astfel, orice societate omenească este o comunitate de

³ Vasile Goldiș, *Legea învățământului primar*, în *Biserica și școala*, nr. 37–49, anul XLVIII, 1924.

⁴ Zezi „*Vorbirea lui Vasile Goldiș la Sinodul extraordinar din 1902*”, în *Tribuna poporului*, nr. 118, anul V, 1902.

⁵ Vasile Goldiș, *Disciplina și solidaritatea partidului*, p. 43, în vol. *Politică și cultură (1919–1934)*, apărut sub îngrijirea prof.univ.Vasile Popenagă, Arad, 1993.

indivizi reuniți într-un organism propriu sub impulsul intereselor lor egoiste. Egoismul generează sociabilitatea omului; omul neputând trăi decât numai în societate, a cărei dăinuire și prosperare o susține în mod instinctiv. În acest fel egoismul individual se preface în „altruismul cel mai ideal”. Cu cât altruismul interindividual este mai puternic și mai clar conștientizat, cu atât organismul social va fi mai sănătos și cu mai mari șanse de dăinuire, va demonstra o putere de viață sporită. Dar cheagul, liantul oricărui organism social (popor, națiune, stat etc.) este unul de factură ideatică, spirituală. În cazul devenirii Europei, începând cu Imperiul Roman, energiile încheșărilor de noi organisme sociale au provenit din concepția creștină iar în timpurile mai noi „cheagul cel mai firesc” pentru formarea unor organisme sociale sănătoase îl constituie conștiința solidarității naționale, ideea națională – noul „duh al vremurilor”. Ori acest cheag, care apropie oamenii înzestrați cu un egoism natural – reunindu-i într-un organism social solidar și sănătos, se cultivă în mod conștient urmând să genereze creșterea puterii de viață a oricărui organism social.

Slăbirea sentimentelor de iubire a aproapelui, atenuarea conștiinței solidarității sociale semnifică slăbirea puterii de viață a oricărui organism social și faptul că acesta evoluează pe o traiectorie descendentă a ființării sale.⁶ În schimb, credința religioasă are asupra sufletului omenesc și asupra raporturilor dintre oameni o putere diriguitoare covârșitoare, predominantă în fața tuturor celorlalte influențe. În acest sens Vasile Goldiș scria că „Istoria este cea mai grăitoare dovadă că credințele au primat și primează întotdeauna toate celelalte resorturi motrice ale acțiunilor omenesti și toate epocile de hotărâtoare avânturi ale omenirii se vor afla în funcțiune de răscolirea energiilor credinței.”⁷ În fața unei astfel de legități nu ar trebui să rămânem neutri ci, dimpotrivă, este de cel mai mare interes pentru omenire să protejeze și să utilizeze credința în vederea atingerii scopurilor sale supreme.

Concepția despre rolul științei și al credinței în viața omului și dezvoltarea societății

Funcția diriguitoare a credinței religioase în evoluția vieții sociale nu exclude rolul științei, mai ales în ceea ce privește perfecționarea relațiilor omului cu natura și a traiului. Într-un mod asemănător celui al lui

⁶ Vezi Vasile Goldiș, *O crimă ce nu se iartă*, în *Românul*, nr. 189, anul IX, 7 septembrie 1920.

⁷ Vasile Goldiș, *Societatea de mâine*, nr. 3, anul I, 1924.

Huxley sau al lui Herbert Spencer, Vasile Goldiș considera că religia și știința sunt, precum două surori gemene, de nedespărțit atâta vreme cât nu dorim a provoca daune uneia sau alteia dintre ele, că știința adevărată este religioasă, iar religia va înflori cu atât mai mult cu cât se va întemeia pe adâncimile cunoașterii științifice.

Așadar, nu știința este calea și mijlocul de a stăpâni lumea ci credința și sentimentele mulțimilor de oameni. Forța propulsivă a istoriei o reprezintă credința, în cele mai multe cazuri aceasta fiind de natură religioasă. O demonstrează evenimentele mari din istorie, care s-au produs ca urmare a elanului luat de sentimente și credință în momente cruciale. Astfel, considera Vasile Goldiș, „de câte ori masele au fost cuprinse de flăcările vreunui puternic sentiment ori de un val irezistibil al credinței s-a născut idealul de viață, traduse în instituțiile sociale care au caracterizat diferitele epoci ale istoriei omenești.”⁸ Dar stabilirea marilor direcții în prefacerile istorice, producerea celor mai mari binefaceri pentru umanitate i-au avut ca autori nu pe oamenii de știință sau pe inventatorii de mașini, ci pe acei oameni de geniu care s-au dovedit capabili de a da semenilor puterea de a-și crea imaginea fericirii prin credință.

De pe astfel de poziții, Vasile Goldiș a formulat, în contexte și cu argumente diferite, critici la adresa teoriilor care năzuiesc la întemeierea fericirii omenești pe rezultate economice și pe reforme politice, a concepțiilor sociopolitice îmbibate de un materialism grosolan sau a vederilor socialiste contemporane lui, pe care Goldiș le considera „sterpe” atâta timp cât nu vor prelua în configurația lor conceptuală adevăratul duh al lui Iisus Hristos.

Concepția privind funcțiile credinței în dezvoltarea societății, a instituțiilor și organizațiilor, în dinamica civilizațiilor și în raport cu știința are aplicabilitate și în planul vieții oamenilor, ca indivizi. Astfel, puterea și valoarea unui individ nu depind în primul rând de cunoștințele lui, ci de structura sufletească, de caracter, de moralitate și de idealul de viață. Închegarea și fortificarea structurilor sufletești se produc odată cu formarea caracterului, a moralei și a idealului axate pe credință. În mugurirea credinței în sufletul copilului reprezintă statornicirea în personalitatea acestuia a criteriilor de a desprinde binele de rău, de a distinge ceea ce este bine de urmat de ceea ce este rău și nedemn.

⁸ Vasile Goldiș, *Legea învățământului primar*, în *Biserica și școala*, nr. 37–41, anul XLVIII, 1924.

Credința, în cadrul caracterului maturizat și moral clădit, constituie „ultima noastră rațiune de a fi și singura cheazășie neînșelătoare a caracterului, a moralei și a idealului în lumea reală a societăților omenești.”⁹ Între valorile dominante și conducătoare în cadrul culturii individului și a societății religia este valoarea supremă. Istoria a demonstrat că puterea credinței, în toate epocile, a constituit o sursă inepuizabilă de fecunditate spirituală și că ordinea morală din societatea lipsită de fundamentarea religioasă este perisabilă și iluzorie. De aceea, încercările unora de a mecaniza sufletul uman, preluând modele înregistrate de progresul tehnicii, și de a desființa în el pe Dumnezeu sunt sortite eșecului, așa după cum va cădea în derizoriu orice tentativă de a separa creierul de inimă, considera Vasile Goldiș. Să nu uităm că adevărata viață a omului o constituie sentimentele sale, idealurile cărora li se închină, credințele care îl fac părtaș absolutului și îi oferă momentele de satisfacere a resorturilor iubirii sale sufletești.¹⁰

Rolul director al credinței și al valorilor spirituale în determinarea asocierii oamenilor în societăți solidare merge până acolo unde Vasile Goldiș va înțelege să susțină necesitatea unui stat planetar, a unui stat universal, în cadrul căruia nu numai educația ci, mai ales, religia sunt cele două mari forțe sintetice, de întărire a solidarității între oameni și popoare, de instituire la scară istorică a păcii universale. O civilizație și o organizare mondială a omenirii nu se va încheia printr-o eventuală cucerire de către o forță politică a întregii lumi, ci acestea se vor constitui în mod evolutiv, exclusiv prin forța spiritului.

Creștinii se simt atrași de proiectul statului universal întrucât o astfel de instituție va fi protectoarea cea mai vașnică a credinței religioase, va desființa inegalitatea instituțională dintre oameni, rase și dintre popoare, va garanta pașnica dezvoltare a națiunilor.¹¹ Pe acest drum lung al curgerii milioanelor de ani, de când omul se zbate să își făurească fericirea pământească, civilizația creștină și-a demonstrat deja virtuțile iar concepția de viață a lui Hristos s-a dovedit a fi o morală desăvârșită, deoarece Mântuitorul, pentru a înfăptui între oameni libertatea și dreptatea, a pus legea iubirii ca fundament al acestora. „Dumnezeu este iubire, dacă oamenii vor urma acestei legi, atunci nu cu durere, ci cu bucurie vor aduce jertfă

⁹ Vasile Goldiș, *Școala cea bună*, în *Anuarul Liceului Ortodox Român “Andrei Țașaga” din Brașov*, anul jubiliar 1924–1925, publicat de dr. Iosif Blaga, Brașov, 1925.

¹⁰ Vasile Goldiș, *Școala confesională*, în *Gazeta învățătorilor*, nr. 14, din 25 decembrie 1929.

¹¹ Vezi Vasile Goldiș, *Statul universal*, în *Observatorul politic și social*, nr. 9, anul I, 1930.

unii pentru alții, vor face dreptate tuturor, dând tuturor numai libertatea potrivită acestei dreptăți. Neamurile lumii vor fi fericite în măsura în care va stăpâni între dânșii libertatea și dreptatea. Atunci numai va înceta nevoia războirii oamenilor între sine și când iubirea va stăpâni lumea, cuvântul Domnului: „Eu sunt pacea lumii și pacea mea o dau vouă”, trup se va face.”¹²

În loc de concluzii

Din analiza operei filosofice și sociopolitice a lui Goldiș putem concluda că aceasta este integrată într-o concepție unitară despre om, societate și lume, într-un sistem coerent de gândire, pe care Vasile Goldiș l-a expus în mod segmentar în diferite studii, articole și cuvântări, printre care cele citate alcătuiesc doar o parte relevantă.

Crezul conceptual, argumentele și justificările aduse de Goldiș în favoarea supremației credinței, a valorilor religioase atât în concepția globală despre lume, în dezvoltarea societății, în destinul omului pe pământ, în fundamentarea ordinii morale din societate și a idealului de viață pentru individ, cât și în călăuzirea activității sale de militant politic sau în luminarea solidarizării oamenilor în structuri organizaționale și instituționale tot mai complexe, mai evolute – până la națiune, stat național, civilizație creștină, civilizație europeană, organizații internaționale, stat universal – prefigurează o concepție monistă centrată pe supremația valorilor creștine în cadrul întregii cunoașteri, culturi și civilizații. Istoria însăși este străbătută și călăuzită de un „duh”, de prevalența unor valori, între care cele religioase se situează la nivelul superior, ce-i călăuzesc mersul implacabil, independent de zbaterea oamenilor, ca simpli trecători prin viața dintre leagăn și morminte. Corespunzător acestei concepții și evaluări axiologice, Vasile Goldiș a argumentat și a pledat cu devotament cristic pentru o lume a iubirii între oameni, popoare și rase, a păcii, pentru o societate lipsită de discriminări, de șovinism sau de rasism, pentru un viitor al omenirii care să excludă războaiele – urmare a rodniciei așezării principiului iubirii dintre oameni la fundamentul societății viitoare.

Formată într-un mediu familial preoțesc și printr-o educație creștină, personalitatea lui Vasile Goldiș a fost orientată de devotamentul cristic al iubirii dintre oameni, de valorile spiritualității creștin-ortodoxe, am putea

---

¹² Vasile Goldiș, *Nașterea adevărului*, în *Știrea*, nr. 246, anul II, 1932.

conchide. Atari dominante axiologice ale personalității au constituit temeiul atitudinilor, inițiativelor, deciziilor, întregii creații și opere ale marelui cărturar și om politic român. Adevărul acestor aserțiuni vine să plaseze într-o nouă lumină opera teoretică și activitatea politică, autodelimitată riguros de însuși Vasile Goldiș de paradigma materialismului istoric și de doctrina politică socialistă.

Prin crezul etic, prin doctrina morală profesată, prin gândirea și faptele sale prometeice, profilul spiritual și etic al lui Vasile Goldiș aparține tipologiei apostolice sau eroice. Construcțiile sale teoretice în domeniu, contribuțiile la etica politică, la etica relațiilor interetnice și internaționale, ca și viziunea privind noua ordine morală virtuală a Europei și a lumii aparțin exemplului personal pe care l-a oferit și demonstrat, dar rămân îndepărtate de proza gândirii și comportamentelor mulțimilor și chiar de interesele sau orientările multor oameni cu educație, cu poziții înalte în societate.

Așadar, pe întregul traseu al vieții sale, atât ca om, ca secretar consistorial cât și ca politician de geniu, Vasile Goldiș a fost inspirat și orientat de idealul etic creștin, de modelul oferit de Mântuitorul Iisus, reglându-și activitatea și propria viață corespunzător principiului solidarității cu semenii. Analizele filosofice întreprinse de marele gânditor conceptualizează, în diferite ipostaze, destinul moral al omului, comunităților, în special al națiunilor, rezultând contribuții originale – demne în orice epocă de a fi supuse reflecțiilor generatoare de învățăminte utile, la aprofundarea eticii în general, a eticii politice, eticii etniilor, administrației publice, managementului public, a eticii ierarhiei clericale și a eticii didactice.